

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۸/۱۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۰۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۹/۰۵

صص: ۳۶-۱۱

شماره چاپی: ۲۸۲۱-۰۲۴۷

الکترونیکی: ۴۷۴۳-۲۷۸۳

تحلیل اندیشه مقام معظم رهبری در نگرش به مسئله آمریکا (مبثنی بر نظریه روینشتاین و اسمیت)

محمد رضا صالحی وثیق^۱ | سجاد چیت فروش^۲ | علی اکبر پورآلمه جوقی^۳ ID

چکیده

نوع مواجهه با آمریکا از ابتدای انقلاب اسلامی مسئله اساسی بوده است، باین وجود به این مسئله در گفتمان انقلاب اسلامی و اندیشه مقام معظم رهبری، کمتر از زوایای تئوریک پرداخته شده است. با بررسی دیدگاه‌های رهبری، ما به درک عمیق‌تری از زیربنای ایدئولوژیکی که موضع جمهوری اسلامی ایران در قبال آمریکا را هدایت می‌کند، دست می‌یابیم. در این راستا، در پاسخ به این سؤال که مسئله آمریکا در اندیشه مقام معظم رهبری در چارچوب نظریه روینشتاین و اسمیت به چه نحوی قابل تبیین است، این فرضیه مطرح گردید که رویکرد تقابلی ایشان در قبال آمریکا از زمان انقلاب اسلامی، هم بر اساس ماهیت انقلابی حکومت ایران و هم بر اساس سیاست‌ها و رفتار مداخله جویانه آمریکا شکل گرفته است. این نوع نگاه منتج به مفاهیم کلیدی ضد امپریالیسم، مقاومت فرهنگی و حاکمیت سیاسی در دیدگاه و اندیشه ایشان شده است. این مطالعه با استفاده از چارچوب تحلیلی روینشتاین و اسمیت (۱۹۹۸) و مبثنی بر رویکرد توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از روش مطالعه اسنادی نشان داد که پس از انقلاب اسلامی، حمایت از اسلام سیاسی در ایران با احساسات ضد آمریکایی درهم آمیخته شد. این رابطه عمدتاً ناشی از ماهیت انقلابی حکومت ایران و سیاست‌ها و اقدامات سیاسی آمریکا است. اندیشه مقام معظم رهبری نیز متأثر از همین اقدامات سیاسی و رفتار مداخله جویانه آمریکاست. در نتیجه، مبارزه با امپریالیسم آمریکا و ایستار مقاومت به بخشی جدایی ناپذیر از هویت جمهوری اسلامی تبدیل شده است که با گفتمان مخالفت با ظلم و امید به مهدویت در اسلام شیعه پیوند خورده است.

کلیدواژه‌ها: انقلاب اسلامی، اسلام سیاسی، استکبارستیزی، ضد آمریکاگرایی، اندیشه مقام معظم رهبری

۱ نویسنده مسئول: پژوهشگر سیاسی و دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲ استادیار، گروه تاریخ و معارف انقلاب اسلامی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، ایران

۳ پژوهشگر سیاسی و کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه پیام نور قوچان
akbarpourali1370@gmail.com

استناد: صالحی وثیق، محمد رضا؛ چیت فروش، سجاد؛ اکبر پورآلمه جوقی، علی. تحلیل اندیشه مقام معظم رهبری در نگرش به مسئله آمریکا (مبثنی

بر نظریه روینشتاین و اسمیت). مطالعات راهبردی آمریکا، ۱۴(۴)، ۴۶-۱۱. DOR: 20.1001.1.28210247.1403.4.14.1.1

© نویسنده‌گان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

در طول تاریخ آمریکا، احزاب سیاسی مختلف در پاسخ به چالش‌های منحصر به فرد و ایدئولوژی‌های متنوع دوران‌های مختلف پدید آمده‌اند و در چارچوب یک سیستم چندحزبی با تأکید بر احزاب دموکرات و جمهوری خواه فعالیت می‌کنند. هر یک از این احزاب با وجود تنوع و تفاوت در دیدگاه‌ها، سیاست‌هایی را در مناطق مختلف جهان اعمال نموده‌اند که همواره مخالفت‌هایی را نسبت به الگوهای انتخاب‌های استراتژیک و رفتار دولت‌های آن‌ها به همراه داشته است (Helms, 2021: 569). از این رو، نقد و مخالفت با سیاست و فرهنگ این کشور، امری مرسوم است که در دهه‌های اخیر، ماهیت و شکل آن متفاوت است. در واقع، پس از جنگ سرد و به طور خاص از ابتدای قرن ۲۱، شاهد نگرش‌های منفی گسترده نسبت به سیاست‌های ایالات متحده هستیم، که از این نگرش‌ها معمولاً با عنوان تمایلات ضد آمریکایی نام برده می‌شود. ضد آمریکانگرایی در بسیاری از محافل عمومی و به طور ویژه در حوزه دانشگاهی مطرح شده است (Markovits, 2017: 3). تعریف کلی توافق شده‌ای از این اصطلاح وجود ندارد، با این حال ضد آمریکانگرایی^۱ را می‌توان به عنوان هر اقدام یا بیان خصمانه‌ای در نظر گرفت که بخشی از حمله غیرمستقیم به سیاست خارجی، جامعه، فرهنگ و ارزش‌های ایالات متحده را شامل می‌شود. این مفهوم بسیار متغیر است و در بسیاری از بخش‌های آسیا، آفریقا، غرب آسیا و آمریکای لاتین در حال تشدید است و به این ترتیب یک مشکل بزرگ برای ایالات متحده است. خصومت نسبت به دولت و فرهنگ ایالات متحده امری جدید نیست، در آمریکای لاتین و آفریقا، این یک سنت فکری است، اما عمق نارضایتی‌های ملت‌ها و حتی دولت‌های مختلف تحولات جدیدی است. در سال‌های اخیر، آمریکایی‌ها مجبور به ترک لبنان، افغانستان و عراق شده‌اند، چنین واکنشی نشان می‌دهد که غرب آسیا و کشورهای مورد نظر در حال تبدیل شدن به مکانی خطرناک برای آمریکایی‌هاست.

اتهامات مطرح شده علیه ایالات متحده متعدد است که از جمله می‌توان به حمایت از رژیم‌های سرکوبگر و اقدامات خرابکارانه علیه رژیم‌های مترقی؛ بی‌توجهی و بی‌عدالتی در تقسیم کمک‌های خارجی و استثمار بانک‌ها و شرکت‌های چندملیتی و تأثیر مخرب فیلم و سریال‌های تلویزیونی اشاره نمود. شرکت‌های چندملیتی مستقر در ایالات متحده همچنان به بهره‌برداری از منابع و جمعیت

1. Anti-Americanism

کشورهای در حال توسعه ادامه می‌دهند و وابستگی سیاسی و اقتصادی را تداوم می‌بخشند. در کشورهای این منطقه، قدرت و نفوذ اقتصادی ایالات متحده همچنان قابل مشاهده است. با این حال، ضدآمریکایی بودن برجسب مورداستفاده علیه آمریکایی‌ها در انتقاد نسبت به تصمیمات و سیاست‌های این کشور است (Fabbrini, 2014: 560). تفکر دیرینه ضدآمریکایی که ابتدا به صورت ضدیت با فرهنگ و تمدن آمریکایی و بعدها به صورت ضدیت با سیاست‌های این کشور مطرح شد، در جمهوری اسلامی ایران بیش از هر کشور دیگری بازتاب داشته است (عابدی گناباد و همکاران، ۱۴۰۰: ۸۵). در واقع، کشورهای بسیاری وجود دارند که بیش از جمهوری اسلامی ایران، در معرض رفتارهای مداخله‌گرایانه ایالات متحده قرار داشته‌اند، اما در شرایط حاضر در روابط آن‌ها با واشینگتن الگوی اختلاف دیده نمی‌شود (عبداللهی نژاد و متقی، ۱۳۹۸: ۴). مسئله‌ای که با بررسی روابط ایران و آمریکا از قبل از وقوع انقلاب اسلامی تاکنون بر شدت آن افزوده شده است. ملی شدن صنعت نفت و کودتای ۲۸ مرداد را می‌توان در زمره مهم‌ترین نقاط تعیین‌کننده در روند تفکر انتقادی به غرب و ایالات متحده و فرهنگ بیگانه‌ستیزی در سیاست ایران دانست (ترابی و رضایی، ۱۳۹۰: ۱۴۷).

این نوع تقابل از زمان انقلاب اسلامی تاکنون نیز وجود داشته، و مقامات آمریکایی دولت‌های حاکم بر ایران را تحت فشار قرار داده‌اند. از کارتر، رونالد ریگان، جورج بوش پدر، بیل کلینتون، جرج بوش پسر، اوباما، دونالد ترامپ، تاکنون، آمریکا همواره تلاش نموده تا به بهانه‌های مختلف همچون حقوق بشر، حمایت از تروریسم، غنی‌سازی اورانیوم و ساخت سلاح‌های انهدام جمعی و غیره فشارهای فزاینده‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران اعمال نماید (قنبرلو، ۱۳۸۷: ۱۳۶-۱۳۹). این دخالت‌ها و تجاوزها موجب شده بخشی از عناصر راهبردی ایران بر اساس بیگانه‌هراسی و توجه ویژه به پدیده آمریکا شکل گیرد. در واقع، نام‌گذاری آمریکا به عنوان شیطان بزرگ و صحبت از تهاجم فرهنگی به عنوان بزرگ‌ترین خطر برای اسلام و ایران، همگی تأییدکننده این موضوع هستند (Stanley, 2006: 19). ایران پس از انقلاب در تقابل و تخصم با آمریکا به سر برده و در نظم گفتاری خود مبتنی بر حکومت مستضعفان جهان، دیدگاه امپریالیسم خواندن آمریکا، استکبار جهانی، شیطان بزرگ، ام‌الفساد قرن، تروریسم بالذات و بحث ضدآمریکاگرایی، به‌انحاء مختلف به صورت رسمی و غیررسمی بیان شده است. این حس در بیانات امام خمینی (ره) به‌عنوان بنیان‌گذار انقلاب اسلامی و مقام‌معظم‌رهبری به‌عنوان رهبر انقلاب نیز وجود داشته است.

در طول سال‌های اخیر، مسئله مواجهه با آمریکا به رویکرد غالب در سیاست خارجی ایران و اندیشه مقام معظم رهبری تبدیل شده است. ایشان بارها در سخنرانی‌ها و آثار خود بر استکبارستیزی و نمایندگی استکبار توسط آمریکا در جهت مقابله با سیاست‌های این کشور تأکید کرده‌اند. با این حال، علی‌رغم اهمیتی که مسئله آمریکا و نوع برخورد جمهوری اسلامی ایران ظرف بیش از ۴۰ سال گذشته داشته، کمتر روی این پدیده کار پژوهشی و تحقیقاتی شده و به عبارتی جامعه دانشگاهی و مراکز تحقیقاتی، تمایلات ضدآمریکایی را به‌عنوان پدیده طبیعی و اجتناب‌ناپذیر پذیرفته‌اند. پژوهش حاضر با هدف صورت‌بندی و تبیین ماهیت جایگاه آمریکا در اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری انجام گرفت. بنابراین مسئله پژوهش عبارت است از این که در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی؛ نگرش به سیاست‌های آمریکا در چارچوب نظریه روبینشتاین و اسمیت به چه نحوی قابل تبیین است؟

۱- پیشینه تحقیق

در آثار و منابع مختلف، مسئله آمریکا و نوع مواجهه با آن مورد بررسی قرار گرفته، اما دیدگاه منسجم و مرتبطی که به آمریکا و اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری از چشم‌انداز تئوریک بنگرد و نشان دهد که استفاده از یک تئوری مرتبط با مسئله آمریکا چگونه اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری را صورت‌بندی می‌کند، مشاهده نشده است. با این حال، اشاره به برخی از این پژوهش‌ها به‌عنوان پیشینه تحقیق فضای این تحقیقات را روشن می‌نماید.

منشی زادگان و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود با عنوان «تحلیل گفتمانی استکبارستیزی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای از منظر پساساختارگرایی و روش گفتمان لاکلا و موف» نشان دادند که آمریکا نقطه هدف استکبارستیزی گفتمان انقلاب اسلامی بوده و به‌عنوان «بیرونی سازنده» هویت اسلام سیاسی ایرانیان، نقش بازی کرده است. علاوه بر موارد فوق، می‌توان به کتاب محمدی (۱۳۸۷) با عنوان «آمریکا در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای» اشاره نمود. در این پژوهش، نگاه رهبری معظم به آمریکا در بازه زمانی دیگری و آن هم بدون توجه به رویکردی نظری خاص، توجه شده است. همچنین می‌توان به پایان‌نامه عباس‌زاده (۱۳۹۷) در قالب «بررسی آیات استکبارستیزی در سخنان امام خمینی (ره) و آیت‌الله خامنه‌ای» اشاره نمود که از منظر فقهی، رویکرد

امام خمینی (ره) و آیت‌الله خامنه‌ای را نسبت به مسئله استکبار مورد بررسی قرار داده است. سیدمحسنی (۱۴۰۱)، در پژوهش خود با عنوان «نظریه افول آمریکا از نگاه آیت‌الله خامنه‌ای»، با استفاده از پژوهش کیفی و رویکرد مصاحبه‌ای و متناسب با هدف داده بنیاد به ارائه مدلی برای تبیین معنا و فرآیند افول آمریکا پرداخته است. محمدمیرزائی و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهش خود به «تبیین افول آمریکا از منظر امام خامنه‌ای»، با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوای کیفی و کدگذاری، نشان داده است که از نظر ایشان، افول آمریکا امری واقعی و قطعی است که ریشه در اصل استکبارستیزی، سنت الهی و نیز مشاهده واقعیت‌های موجود دارد.

فتح (۱۳۸۸) در پژوهش خود «آمریکاستیزی در جهان اسلام» را بررسی نمود. عنوان فصل نهم این کتاب آمریکاستیزی در ایران است. نویسنده، ضمن بررسی مخالفت‌های گروه‌های مذهبی و سکولار ایران با مداخله غرب و به‌ویژه آمریکا در مسائل داخلی، کوشیده ریشه‌های غرب‌ستیزی را از منظر تاریخی بررسی کند. این پژوهش بررسی دوره‌های زمانی قبل از انقلاب تا زمان ریاست جمهوری آیت‌الله رفسنجانی است. کیوان حسینی و جمعه‌زاده (۱۳۹۰)، در پژوهش خود با عنوان «آمریکاستیزی در جهان اسلام، شالوده نظری و روند تحول»؛ روند تحول در رویکردهای ضدآمریکایی به‌ویژه در میان مردم و نخبگان کشورهای اسلامی از دهه ۵۰ تا سال‌های اخیر را بررسی نمودند و تلاش کردند تصویر با معنایی از ریشه‌های بروز و تقویت این حرکت ارائه نمایند. نوربخش (۱۳۹۸)، در پژوهش خود با عنوان «آمریکاستیزی در ایران انقلابی: زمینه‌ها و علت‌ها و تأثیر آن بر سیر تحولات انقلاب اسلامی ۱۳۶۰-۱۳۵۷»؛ ریشه‌های تاریخی آمریکاستیزی در بعضی از گروه‌های انقلابی چپ و اسلام‌گرا پیش از پیروزی انقلاب؛ تأثیر آن موج آمریکاستیزی بر تحولات سیاسی و اجتماعی پس از انقلاب و بر چگونگی کسب قدرت سیاسی را بررسی نمود. عابدی گناباد و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود با عنوان «چیستی آمریکاستیزی، چرایی و چگونگی آن در جمهوری اسلامی ایران» نشان دادند که تقابل تمدنی و ایدئولوژیک سبب نگرش و انگیزش منفی نسبت به فرهنگ آمریکایی گردیده و از سوی دیگر دشمنی و اقدامات خصومت‌گرایانه آمریکا، واکنش تقابل‌گرایانه را از جانب جمهوری اسلامی ایران برانگیخته است.

با تأمل در ادبیات مرتبط باید گفت باوجود کثرت ادبیات در مورد آمریکاستیزی و پرداختن از زوایای مختلف به آن در ایران، پژوهش مستقلی که پدیده ضدآمریک‌گرایی از دیدگاه رهبری را

بررسی نماید، صورت نگرفته است. البته حاجی ناصری و انوریان اصل (۱۴۰۰) با عنوان «مبارزه با آمریکاگرایی در اندیشه آیت الله خامنه‌ای» با روش اکتشافی و تحلیل مضمون و تحلیل محتوا با چارچوب نظری کوهن و کاتزنشتاین به بررسی افکار و اندیشه‌های رهبری پرداخته‌اند که یک پژوهش پیشینی بوده است، یعنی بر اساس روش شناختی خود اطلاعاتی را دنبال کرده‌اند که به کمک آن‌ها به فرضیه خود پاسخ دهند. در پژوهش حاضر با تئوری روینشتاین و اسمیت و رویکرد پسینی به بازخوانی اندیشه‌های رهبری خواهیم پرداخت. توجه به جایگاه و اندیشه ایشان در مقام رهبر فکری و سیاسی مسلمانان موجب می‌شود تا درک درستی از تبیین استکبارستیزی و ضد آمریکاگرایی برای نخبگان و عموم فراهم گردد. چارچوب ارائه شده توسط روینشتاین و اسمیت با شناسایی مضامین و عوامل کلیدی که به احساسات ضد آمریکایی کمک می‌کند، رویکردی ساختاریافته برای درک این احساسات ارائه می‌دهد. چارچوب آن‌ها به‌ویژه در تحلیل نگرش رهبران سیاسی مانند مقام معظم رهبری مفید است.

۲- روش‌شناسی پژوهش

در پژوهش حاضر که از نوع کیفی است مبتنی بر رویکرد توصیفی-تحلیلی از روش مطالعه اسنادی استفاده شده است. برای گردآوری داده‌ها نیز با بهره‌گیری از ابزار کتابخانه‌ای و مراجعه به بیانات مقام معظم رهبری و منابع دیگر، نگرش ایشان نسبت به مسئله پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. جزئیات، ارتباطات و تأثیرات مفاهیم در اندیشه ایشان تحلیل شده و نتایج در قالب چارچوب نظری گونه‌های ضد آمریکاگرایی روینشتاین و اسمیت تبیین شده است. منابع اصلی و ثانویه، بیانات و سخنان مقام معظم رهبری در خصوص مسائل آمریکا جمع‌آوری شدند. این داده‌ها به صورت مستند و قابل اعتماد از منابع رسمی و معتبر اخذ شد. داده‌های جمع‌آوری شده از بیانات ایشان با دقت بررسی و تحلیل محتوایی شدند، این شامل تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی، الگوهای مکرر، و نقاط قوت و ضعف نظریه‌های مورد استفاده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارتباطات بین متغیرها و مفاهیم در زمینه‌های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی انجام شد، این ارتباطات نشان‌دهنده نقش و تأثیر هر مفهوم و متغیر در نگرش مقام معظم رهبری به مسئله آمریکا هست.

۳- چارچوب نظری

محققان اشکال مختلف گرایش‌های ضدآمریکایی را در زمینه‌های مختلف شناسایی کرده‌اند. کوهن و کاتزنشتاین (۱۳۹۵) در کتاب خود با عنوان «ضدیت با آمریکاگرایی در سیاست جهان» به دسته‌بندی این ضدیت پرداخته‌اند. برندان اوکونر^۱ در کتاب «ظهور آمریکاستیزی» چهار مرحله آمریکاستیزی را مشخص کرده که به حوادث ۱۱ سپتامبر و اتفاقات پس از آن برمی‌گردد و نمادی از آمریکاستیزی خشونت‌آمیز هست (گریفیتس، ۱۳۹۴: ۱۰). روینشتاین و اسمیت^۲ (۱۹۸۸) در مجموعه نوشته‌های خود، چهار نوع «ضدآمریکاکرایی مسئله‌محور»؛ «ضدآمریکاکرایی ایدئولوژیک»؛ «ضدآمریکاکرایی انقلابی» و «ضدآمریکاکرایی ابزاری» را مشخص کرده‌اند. از منظر روینشتاین و اسمیت؛ هر کدام از این چهار نوع، انگیزه‌ها و اهداف متفاوتی دارند. رویکرد این دو با توجه به تأکیدشان بر تغییرات اجتماعی و سیاسی بنیادین و سرسخت و تغییر وضع موجود با نقد و مخالفت با سیاست‌های آمریکا، در دسته مکتب فکری انتقادی و ایدئولوژی‌های چپ‌گرایانه قرار می‌گیرند. با توجه به تأکید این دو بر سیاست‌های خاص ایالات متحده که نقش مهمی در ایجاد خشم از ایالات متحده در مناطق مختلف جهان به‌ویژه جهان اسلام داشته است، گونه‌شناسی ضدآمریکایی آن‌ها با تأکید بر عوامل فرهنگی، ایدئولوژیکی و تاریخی که ایالات متحده را سرور اصلی در جهان امروز می‌دانند، می‌تواند تبیین‌کننده خاصی از رویکرد مقام معظم رهبری در این زمینه باشد. در ادامه، به این چهار نوع ضدآمریکاکرایی پرداخته می‌شود:

۳-۱- مسئله‌محور

رایج‌ترین نوع ضدآمریکایی، مسئله‌محور بودن است، الگویی از طغیان علیه سیاست‌ها و اقدامات دولت ایالات متحده که یک کشور دنبال می‌نماید. این نوع ضدآمریکاکرایی ناشی از اختلافات سیاسی دو دولت است که به دنبال منافع ملی خود هستند. این نوع خشم به‌واسطه رویکرد مکرر سخت‌گیرانه ایالات متحده تقویت می‌شود. ضدآمریکایی در آمریکای لاتین از نظر تاریخی ریشه در خصومت با مداخله ایالات متحده در این منطقه دارد. مخالفت با ایالات متحده در مواضعی مانند اصرار بر حق حاکمیت آرژانتین بر جزایر فالکلند (مالویناس) و انتقاد از تلاش‌های ایالات متحده

1. Brandon O'Connor
2. Rubinstein & Smith

برای سرنگونی جبهه آزادی‌بخش ملی ساندینیستا در نیکاراگوئه از جمله این موارد است. امروزه در آمریکای لاتین یک باور عمومی وجود دارد که ما فقیر هستیم. چراکه آن‌ها ثروتمند هستند (Rubinstein & Smith, 1988: 39).

۲-۳-۲- ایدئولوژیک

گرایش ضدآمریکایی ایدئولوژیک، ناشی از این باور است که ایالات متحده محور اصلی شرارت در جهان است و جامعه آمریکا مظهر انحطاط بورژوازی یا ماتریالیسم بی‌خداست. این نوع ضدآمریکاجرایی به ایجاد خصومت ادامه می‌دهد. سه جریان مهم به ضدآمریکایی بودن ایدئولوژیک باور دارند که شامل ناسیونالیسم، مارکسیسم و اسلام‌گرایی است. ناسیونالیسم شامل تلاش برای توسعه حس انسجام و وحدت داخلی، برای ایجاد نهادهایی است که قادر به اجتماعی کردن گروه‌های مختلف قومی و مذهبی و القای ارزش‌های مشترک اساسی هستند. سیاست عربی‌سازی قذافی در لیبی را می‌توان در این چارچوب قرار داد. مارکسیسم از نظر فکری مهم‌ترین جریان ضدآمریکایی ایدئولوژیک است، اما بیشتر نیروی سیاسی خود را از نقد امپریالیسم، یک مضمون ملی‌گرایانه، می‌گیرد. آنچه قابل توجه است، دیدگاه مشابهی است که فیدل کاسترو و رابرت موگابه، به نقش ایالات متحده دارند. این افراد به ایده‌ها و مدل‌های جایگزین تغییر اجتماعی متعهد بودند. ضدآمریکایی بودن آن‌ها ناشی از شناسایی سرمایه‌داری ایالات متحده با تداوم سیستمی بود که به دنبال تغییرش بودند. آمریکاستیزی همچنین در میان نخبگانی که قصد احیای ارزش‌ها، نهادها، رویه‌ها و روابط اجتماعی سنتی را دارند، دیده می‌شود. در جهان اسلام، حملات شدید به آمریکا مظهر تجدید حیات بنیادگرایی است (Rubinstein & Smith, 1988: 40). در راستای این استدلال، ضدآمریکاجرایی در میان گروه‌های بنیادگرا و سنت‌گرا یافت می‌شود.

۳-۳-۳- ابزاری

ضدآمریکایی ابزاری، خصومت نسبت به ایالات متحده را تحریک و دست‌کاری می‌کند تا حمایت داخلی را بسیج کند. چنین توسلی برای تبیین شکست‌ها و مشکلات، ویژگی بارز سیاست بین‌الملل است. در تابستان ۱۹۸۷، ژنرال مانوئل آنتونیو نوریگا مورنوا از پاناما، که در تلاش برای

مهار تقاضاهای داخلی فزاینده برای دموکراسی‌سازی بود، تلاش کرد موقعیت خود را به‌عنوان مقاومت شجاعانه در برابر فشار ایالات‌متحده به تصویر بکشد. در واقع، دولت‌های استبدادی انگیزه‌های ویژه‌ای برای استفاده ابزاری از ضدآمریکا بودن دارند، اما واضح است که هیچ انحصاری بر این نوع ضدآمریکاگرایی ندارند، چنانکه هند، بزرگ‌ترین دموکراسی جهان، در مناسبت‌های مختلف از آن استفاده کرده است (Rubinstein & Smith, 1988: 41-42).

۳-۴- انقلابی

این گرایش در میان گروه‌های مخالفی یافت می‌شود که به‌دنبال سرنگونی رژیم‌های مرتبط با ایالات‌متحده هستند. پس از سرنگونی دولت طرفدار آمریکا مانند ایران و نیکاراگوئه، ضدآمریکاگرایی انقلابی به پدیده‌ای مردمی و نیرویی برای حاکمیت رهبری جدید تبدیل می‌شود. به‌عنوان مثال، در ایران مدت‌ها پس از سقوط محمدرضا پهلوی، آمریکا همچنان به‌عنوان مهلک‌ترین دشمن انقلاب اسلامی محکوم شده است. دولت حاکم بر ایران احساسات ضدآمریکایی را مفید می‌داند، اما این روند انقلابی است که ضدآمریکایی بودن را به مرکز ایدئولوژی و آگاهی مردم سوق داده است. در زمان امام خمینی (ره)، رهبری ایران به‌شدت ضدآمریکا بود. هنگامی که تلاش‌های پنهانی دولت ریگان برای برقراری روابط با ایران و باج دادن در برابر گروگان‌های آمریکایی در ازای محموله‌های تسلیحات پیشرفته و قطعات یدکی فاش شد، توسط ایران به تمسخر گرفته شدند. اما همه رژیم‌های انقلابی ذاتاً ضدآمریکایی نیستند، اگرچه ممکن است به دلیل اختلافات بر سر مسائل سیاسی و نه در نتیجه دیدگاه‌های ضد فرهنگی، مذهبی یا ایدئولوژیک، طرفدار شوروی (در شرایط کنونی روسیه و چین) و دشمنی با سیاست‌های ایالات‌متحده باشند (Rubinstein & Smith, 1988: 43-44). در واقع، ضدآمریکاگرایی انقلابی را باید ناشی از اقدامات آمریکا در قبال کشور انقلابی دانست. اما ضدآمریکاگرایی انقلابی در ایران نه تنها در رفتارها و بیانیه‌های رهبران انقلاب، بلکه در میان مردم نیز یافت می‌شود. در این چارچوب، خشم علیه آمریکا را باید عمدتاً تابعی از اقدامات غیرمحبوب و سیاست‌های مداخله‌جویانه دولت ایالات‌متحده دانست. در واقع سیاست خارجی مداخله‌گر و تنش‌زای آمریکا در تاریخ معاصر ایران واکنش‌های مقابله‌گرایانه و ضدآمریکایی را موجب شده است.

چارچوب نظری روینشتاین و اسمیت یک لنز جامع برای درک این واکنش‌ها، در ایران ارائه می‌دهد. باید توجه داشت که ضدآمریکاکرایی به تدریج به بخشی از هویت جمهوری اسلامی تبدیل شده و امری یک‌باره نبوده است. پس از انقلاب اسلامی، ایالات متحده به‌عنوان یک قدرت نظامی بی‌رقیب، که دامنه مداخلات خود را افزایش داد، بر شدت ضدآمریکاکرایی افزوده شد. بر این اساس، با توجه به توسعه هژمونی آمریکا در جهان، مخالفت با فرهنگ و سیاست آمریکا نیز افزایش یافته که این مسئله در ایران به‌وضوح قابل مشاهده است. البته ماهیت ضدآمریکاکرایی انقلاب اسلامی بیش از هر چیز به پدیده تشیع برمی‌گردد. در واقع، بنیان‌های فکری شیعه که بر اساس استبدادستیزی، استکبارستیزی، فرهنگ عاشورایی و امید به مهدویت شکل گرفته، پیام انقلاب را با عدالت‌خواهی و آرمان‌گرایی خاصی درهم آمیخته که کمترین نمود آن را می‌توان در سیاست اعتراض به شرایط موجود نظام بین‌الملل و تلاش برای یافتن وضعیت مطلوب مشاهده نمود. می‌توان این‌گونه تحلیل نمود که رویکرد ایران نسبت به بازیگران قدرت‌طلب در عرصه بین‌الملل بعد از انقلاب اسلامی، با نوعی تقابل با استکبار (در رأس آن آمریکا) در اندیشه مقام معظم رهبری همراه است. با توجه به تأکید روینشتاین و اسمیت بر مناطق مختلفی از کشورهای جهان و نقش ضدآمریکایی ایدئولوژیک و انقلابی در این مناطق، و همچنین توجه به رویکرد ضد امپریالیستی، ایستار مقاومت فرهنگی و هویت‌خواهی، و نیز حاکمیت و استقلال که عناصر پایدار در رویکرد رهبری می‌باشند؛ می‌توان چنین برداشت نمود که این دیدگاه با وجود گذشت طولانی از بیان آن، همچنان می‌تواند تبیین‌کننده رویکرد خاص مقام معظم رهبری در چارچوب تحولات جهانی با تأکید بر مخالفت با نقش سیاست، جامعه، فرهنگ و ارزش‌های ایالات متحده باشد.

۴- تحلیل مواضع رهبری انقلاب در چارچوب نظریه روینشتاین و اسمیت

چارچوب روینشتاین و اسمیت بر اهمیت زمینه تاریخی، هویت فرهنگی و ایدئولوژی سیاسی در شکل دادن به احساسات ضدآمریکایی تأکید دارد. از همین رهگذر اندیشه مقام معظم رهبری نیز در خصوص مسئله آمریکا در خلأ شکل نگرفته، بلکه عمیقاً در رویدادهای تاریخی، تغییرات فرهنگی و جنبش‌های سیاسی ریشه دارد. درک این ریشه‌ها به ما کمک می‌کند تا بفهمیم چرا احساسات ضدآمریکایی چنین جنبه‌ای انتقادی از اندیشه ایشان بوده است. به عقیده گریفیتس، فهم

بسیاری از تحولات مهم ایران بعد از انقلاب اسلامی تحت تأثیر پدیده آمریکا است (گریفیتس، ۱۳۹۴: ۸-۹). تا قبل از ورود فعال آمریکا به عرصه سیاست ایران در دهه ۱۳۲۸، وجهه این کشور در بین ایرانیان مثبت تر از سایر قدرت‌های تأثیرگذار منطقه بود. سابقه مداخلات مکرر استعماری روسیه و انگلیس، علاوه بر دوری آمریکا از مسائل ایران، باعث شد تا ایرانیان به این قدرت نسبتاً نوظهور با تردید نگاه کنند. در پی جنگ جهانی دوم، نفوذ آمریکا در ایران به شدت افزایش پیدا کرد (Joseph, 2011: 83). بعد از نقش آفرینی آمریکا در برانداختن دولت مصدق که بازگشت و تحکیم استبداد پهلوی را به همراه داشت، این کشور خود را در معرض انتقادات همه جناح‌های سیاسی در ایران دید و تصویر منفی از آمریکا در ذهن ایرانیان شکل گرفت» (James, 1988: 5). در این بخش، مواضع رهبری انقلاب نسبت به مسئله آمریکا در چارچوب نظریه رویینشتاین و اسمیت، تحلیل شده است:

۴-۱- مسئله محور

در چارچوب رویکرد مسئله محور بودن، می‌توان چنین بیان داشت که اندیشه مقام رهبری در راستای تهدید و توهین مقامات آمریکا نسبت به ملت و مسئولین و نقض هویت و استقلال ایران قابل تحلیل است. «یکی از آمریکائی‌ها چند سال قبل گفت ریشه‌ی ملت ایران را باید کند. در همین سال‌های اخیر یکی از مسئولین آمریکائی گفت ایرانی خوب و معتدل ایرانی‌ای است که مرده باشد. به این ملت بزرگ، به این ملت با شرف، به این ملتی که فقط گناهِش این است که از هویت و استقلال خود دفاع می‌کند، این جور اهانت‌ها کردند» (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۴/۰۲). از منظر ایشان، «آمریکایی‌ها در هر مذاکره‌ای به پشتوانه قدرت سیاسی، تبلیغاتی و مالی خود تلاش می‌کنند هرگونه مقاومت در مقابل تحقق اهدافشان را ناکام بگذارند» (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۵/۲۲)، که به معنای نقض حاکمیت و مقابله با منافع ملی کشور مقابل است. بنابراین، سیاست‌های منفی آمریکا در قبال حاکمیت و منافع ملی ایران، نشان‌دهنده نوع نگاه مقام معظم رهبری به مسئله آمریکاست.

۴-۲- ایدئولوژیک

در سال‌های اولیه انقلاب، گرایش‌های ضدآمریکایی حول محور مسائلی که در روابط ایران و آمریکا شکل گرفته بود، فعال‌تر بود. دولت ایران خواسته‌هایی داشت که طرف آمریکایی حاضر به

پذیرش آن نبود، اما به تدریج و در پی تحکیم پایه‌های قدرت ملی، سیاست مقابله با آمریکا از حالت تدافعی فراتر رفت و شکل تهاجمی به خود گرفت. در نتیجه، ایران ایفای نقش واشنگتن به عنوان محور شرارت^۱ در جهان را به چالش کشید (قنبرلو، ۱۳۹۶: ۶۱-۶۲). در تشریح اصول انقلاب اسلامی، یکی از پایه‌های اصولی و مستحکمی که بدان تأکید می‌شود، حفظ استقلال و مقابله با آمریکا به عنوان محور شرارت است. گفته شده که در زمان امام خمینی (ره)، نوع نگاه به آمریکا در جهت مثبت یا منفی راهی برای تفکیک هواداران داخلی و ضدانقلابیون بوده و حتی مفهوم «شیطان بزرگ»^۲ و محور شرارت، با ضدآمریکایی بودن در ارتباط قرار گرفت (Johnson, 2009: 22). از نظر رهبر معظم انقلاب اسلامی، «اگر امروزه صحنه را شناسیم، اگر دوست را شناسیم، دشمن را شناسیم، اگر نظام سلطه را شناسیم، چطور می‌توانیم درست برنامه‌ریزی کنیم» (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۰۸/۲۹). استراتژی آمریکا برای تسلط بر غرب آسیا فراتر از ایران و حتی بهره‌برداری از منابع طبیعی منطقه است. آمریکا فرهنگ، اعتقادات و ایمان ملت‌ها را هدف قرار داده است و هدف نهایی ایالات متحد ایجاد دولت‌های فاسد و مطیع است تا در قالب طرح خاورمیانه بزرگ، غرب آسیا را ببلعد. ایشان با نقد برجسب زدن‌های مکرر آمریکا به ایران با عناوینی همچون «دولت حامی تروریسم» و «محور شرارت»؛ محور اصلی شرارت را آمریکا معرفی می‌نمایند که نتوانسته به این ملت زبانی وارد نماید و نتوانسته هیچ غلطی بکند و این نشانه قدرت ملت ایران است» (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۴/۰۹). بنابراین، چنین تصویری از دولت آمریکا و رسوایی‌های آن در سطح بین‌الملل، نشان‌دهنده ایدئولوژیک محور بودن نگاه ایشان به مسئله آمریکاست. چراکه هدف آمریکا در تمام رفتارها، سیطره و سلطه است (سپهری، ۱۴۰۲: ۶۲). در باب ماهیت معنوی و ایدئولوژی انقلاب اسلامی، مقام معظم رهبری همواره بر ضرورت حفظ اسلام و ابراز کینه نسبت به نظام سرمایه‌داری غرب و در رأس آن آمریکا تأکید دارند. بر همین اساس هم، شالوده سیاست نه شرقی و نه غربی بر مبارزه بی‌امان با سیاست‌های ایالات متحده پی‌ریزی شده است (از غندی، ۱۳۹۴: ۴۸-۴۹). اما ذکر این نکته ضرورت دارد که نگاه ایشان به صورت مقابله بنیادگرایانه و مبارزه مسلحانه با دولت آمریکا نمی‌گنجد.

1 Axis of Evil

2 Great Satan

۴-۳- ایزاری

امروزه باگذشت بیش از چهار دهه از وقوع انقلاب اسلامی، مشکلات اجتماعی و اقتصادی فراوانی در سطح جامعه قابل مشاهده است که بخشی از آن ناشی از سیاست‌های خصمانه دولت‌های غربی و در رأس آن آمریکا همچون تحریم‌های گسترده و حمایت از دولت‌های مخالف نظام اسلامی ایران است. برخی در دوران دفاع مقدس، یکی از دلایل حمله عراق به ایران را تحریک این کشور توسط آمریکا می‌دانند (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۴: ۳۱۴ و ۳۳۴) که در طول بر سیاست‌های دو کشور سایه افکنده است. علاوه بر این، بخشی از مشکلات کشور ناشی از ضعف مدیریت مسئولان و مشکلات ساختاری است. «آنچه دشمنان ما هدف گرفته‌اند، صحنه‌ها و عرصه‌های مختلف؛ عمدتاً عرصه‌ی اقتصاد و عرصه‌ی سیاست است. در عرصه‌ی اقتصاد، گفتند و تصریح کردند که می‌خواهند ملت ایران را به وسیله‌ی تحریم فلج کنند؛ اما نتوانستند ملت ایران را فلج کنند» (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۱۲/۳۰). از نظر ایشان، «تحریم‌ها بی‌اثر نیست، اما عمده مشکلات اقتصادی مربوط به عملکردها است و اگر عملکردها بهتر و با تدبیرتر و به هنگام‌تر و قوی‌تر باشد، تحریم‌ها تأثیر زیادی نخواهد داشت» (حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۵/۲۲). امری که می‌تواند به‌عنوان ایزاری برای توجیه ناکارآمدی‌ها توسط بسیاری از مسئولان و مدیران سیاسی استفاده شود، اما واضح است که مقام رهبری هیچ انحصاری بر این نوع ضدآمریکاگرایی ندارند. در واقع، ایشان جهت بسیج حمایت‌های داخلی به دنبال تحریک و دست‌کاری خصومت نسبت به ایالات متحده نمی‌باشند.

۴-۴- انقلابی

ضدآمریکاگرایی انقلابی را باید ناشی از اقدامات آمریکا دانست. این نوع ضدآمریکاگرایی در ایران نه تنها در رفتارها و بیانیه‌های رهبران انقلاب، بلکه در میان مردم نیز یافت می‌شود. بعد از انقلاب اسلامی به دلیل زمینه‌های تاریخی حضور آمریکا در ایران و دخالت در سیاست‌های رژیم پهلوی یک فضای سیاسی عمیقاً خصمانه با آن ایجاد شد. منافع و اهداف اسلامی همچون ارزش‌های دینی و انقلابی، دفاع از مسلمانان، نفی استعمار، استکبارستیزی و حمایت از مستضعفان این تقابل را عمق بیشتری بخشید (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۴: ۸۹-۹۱). از آن زمان، بازنگری در مواجهه با آمریکا و به‌کارگیری یک رویکرد منفی به آن در سیاست‌های جمهوری اسلامی به‌ویژه در بیانات مسئولان

اداری و اجرایی کشور همچون امام خمینی و رهبری شکل گرفت. مرگ بر آمریکا به یکی از شعارهای اصلی انقلاب اسلامی تبدیل شد. بنا بر گزارش‌های سفارت آمریکا در ایران، از تاریخ ۱۴ مهر ۱۳۵۷ تا پیروزی انقلاب اسلامی، در راهپیمایی‌های مردمی «به‌طور متوسط روزی یک حادثه خشونت‌بار بر ضد منافع آمریکا صورت گرفته است. در این گزارش که با عنوان «اقدامات خشونت‌بار ضد آمریکایی در ایران» مخابره شده، آمده است: «۲ آبان ۵۷ [در] دوشان‌تپه تظاهرکنندگان فریاد می‌زنند مرگ بر آمریکا». بر اساس همین گزارش در ۲۶ آبان ۱۳۵۷ «بر دیوار خانه مسکونی سروان نیروی هوایی آمریکا شعار «مرگ بر آمریکا» نوشته شده بود (اسناد لانه جاسوسی آمریکا، ۱۳۹۰: ۴۰۳-۴۰۰). تا این‌که با پیروزی انقلاب اسلامی، شاهد محو شدن نفوذ آمریکا در ایران شدیم و بدین ترتیب، به تعبیر آیت‌الله خمینی، «شعار مرگ بر آمریکا» توسط مردم در عمل ثابت شد (Herbst, 2003: 6). تسخیر سفارت آمریکا در ۱۳ آبان سال ۱۳۵۸ را می‌توان یکی از نشانه‌های رویارویی با آمریکا دانست، این عمل اساساً نتیجه سوءظن جامعه ایران به دخالت آمریکا در روند شکل‌گیری انقلاب اسلامی بود. امری که با حوادثی که در دی‌ماه ۱۳۹۸ و شهادت سردار قاسم سلیمانی اتفاق افتاد و نقض برجام پیش از آن، شاهد پررنگ‌تر شدن تقابل در گفتمان جمهوری اسلامی ایران و بیانات رهبری نسبت به آمریکا می‌باشیم (Asadzade, 2019: 1). همه این حوادث موجب شده تا مسئله آمریکا و نوع برخورد با آن در اندیشه مقام رهبری جایگاه ویژه‌ای داشته باشد.

۵- رویکرد ضد امپریالیستی، ایستار مقاومت فرهنگی و حاکمیت در اندیشه رهبری انقلاب

در بخش پیشین، تبیین مسئله آمریکاستیزی رهبری انقلاب با استناد به مفاهیم روبینشتاین و اسمیت مورد تحلیل واقع شد. اکنون در این بخش در ذیل مفاهیمی چون «رویکرد ضد امپریالیستی، ایستار مقاومت فرهنگی و هویت خواهی، و حاکمیت و استقلال»؛ دیدگاه‌ها و نظرات رهبری تشریح شده است. چراکه بر مبنای مضامینی که از رویکرد روبینشتاین و اسمیت شناسایی گردید، همپوشانی‌های مهمی در زمینه‌های ضدامپریالیسم، بیداری اسلامی، مقاومت فرهنگی و حاکمیت سیاسی با اندیشه مقام معظم رهبری قابل مشاهده است. همچون بسیاری از کشورهای جهان اسلام،

ابراز عقاید منفی نسبت به ایالات متحده، در ایران نیز یک پدیده غالب پس از انقلاب اسلامی و بنا به مداخلات این کشور است. از نظر مقام معظم رهبری باید از حضور «ناتو فرهنگی» که قصد دارد هویت اسلامی ایرانی را نابود کند ممانعت کرد (Asadzade, 2019: 2). ایشان معتقدند اسلام در کانون هویت ایران قرار دارد و غرب با سرکردگی آمریکا پیوسته ما را تحت تهاجم قرار داده است. رهبری هدف اصلی انقلاب اسلامی را تبدیل کردن ایران به «جامعه‌ای با هویت» و «دارای حرف نو» می‌داند (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۶/۰۳/۱۴). در تبیین نگاه ایشان، اگرچه رویدادهایی همچون کودتای ۲۸ مرداد سال ۱۳۳۲، غارت کردن منابع کشور در زمان شاه و پشتیبانی از او، تحریک صدام حسین جهت حمله نظامی به ایران، سرنگون ساختن هواپیمای مسافربری ایران و غیره اهمیت زیادی دارند، اما سطح منازعه را تمدنی و هویتی می‌بینند. نظام سلطه، یعنی این که کسی در دنیا به اتکای سرنیزه و زور، قلدری کند و شرم نکند و دیگران هم صرفاً تماشاگر قلدری او باشند (مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۱۰/۰۶).

مقام معظم رهبری معتقدند هر حرکتی که نسل جوان را از صحنه مقاومت خارج کند، مربوط به نظام استکباری است (رهبری، ۱۳۷۰/۰۸/۱۵). از منظر ایشان، منظور از نظام سلطه این است که کشورها، ملت‌ها و دولت‌ها یا باید سلطه‌گر باشند یا تحت سلطه باشند (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۴/۰۸/۱۰). رهبری، آمریکا را نماد بارز سلطه و استکبار می‌داند و در بسیاری از موارد مبارزه با سلطه و استکبار از دولت آمریکا به عنوان حکومتی شرور، مستبد و استکبار یاد شده است. ایشان در سخنانی در این باره فرمودند: «مبارزه با استکبار به این معناست که در هر کجای دنیا اگر آمریکایی‌ها علیه یک ملت، علیه مبانی اسلام و برخلاف حقیقتی که ما به آن پایبند هستیم، باشند، ما آن ترفند را افشا و ختنی می‌نماییم. چنان که تاکنون انجام داده‌ایم» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۵/۰۸/۰۹). «در دنیا، سیاست پذیرفته شده قدرت‌های بزرگ، سیاست نظام سلطه است؛ یعنی دنیا به حاکمان و محکومان تقسیم شده است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۷۸/۰۲/۱۸). ایشان با توجه به حساسیت و اهمیت موضوع مقاومت و ایستادگی، سعی در هدایت افکار عمومی و جهت‌دهی درست به نخبگان و عموم مردم در این موضوع دارند (فرهنگ زاد و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۵۶). افراد و گروه‌های مختلف می‌توانند هر کدام روشی را پیرامون مقاومت و ایستادگی در پیش گیرند، و در این مسیر از برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های ایشان جهت منطق مقاومت و عقلانیت استفاده نمایند.

ایشان با استفاده از فرهنگ قرآنی، به بحث «مفهوم‌سازی استکبار» پرداخته و آمریکا را «رئیس استکبار» معرفی کرده‌اند. استکبار در گذشته وجود داشت و امروز هم وجود دارد: «استکبار در همه دوره‌ها یکسان است؛ البته ویژگی‌ها و روش‌ها در هر زمانی فرق می‌کند، امروز هم نظام استکباری وجود دارد؛ سر استکبار در دنیا، دولت آمریکا است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۰۸/۲۹). همچنین در اظهارات خود همواره از سیاست‌های آمریکا در قبال ایران به‌عنوان سیاست‌های استکباری یاد کرده‌اند که این نشان از ورود آنان به عرصه مبارزه با استکبار با هدف روشنگری دینی در سطح جهانی است. به نظر ایشان، پدیده‌هایی مانند برج‌ام (توافق هسته‌ای) نمی‌تواند و نباید هویت جمهوری اسلامی ایران را به‌عنوان یک کشور انقلابی و الهام‌بخش تغییر دهد و این دقیقاً برعکس هدف‌گیری دشمن است که تلاش می‌کند نشان دهد جمهوری اسلامی ایران مواضع خود را تغییر داده و یا مایل به تغییر آن است (قربانی و پروانه، ۱۳۹۵: ۱۰۶). مبارزه و تقابل مستقیم با امپریالیسم آمریکا از زمان پیروزی انقلاب اسلامی همواره وجود داشته و مقام معظم رهبری نیز بر مبارزه با نظام سلطه به رهبری ایالات متحده به‌عنوان یک رقیب جدی و بحران‌ساز و فراهم نمودن شرایط افول آن در منطقه و حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش به‌ویژه لبنان و فلسطین و به چالش کشیدن تفکر دنیای آمریکا تأکید دارند (محمدی، ۱۳۹۴: ۲۱-۲۲). چراکه از نظر ایشان، افول امپریالیسم آمریکا موجب تغییر نظام تک‌قطبی و پدیدار شدن قدرت‌های نوظهور می‌گردد (سپهری، ۱۴۰۲: ۶۵).

رهبری ضمن بیان تحلیلی مفصل از منطق و عقلانیت نهفته در استکبارستیزی و مقابله با استکبار آمریکایی ملت انقلابی ایران و تلاش دو گروه زیردستان و وابستگان برای القای غیرمنطقی بودن این سیاست، بیان می‌کنند که «این نوع نگاه را آمریکایی‌ها تزریق می‌کنند و عده‌ای در داخل تبلیغ می‌کنند و خطرناک‌تر از اولی است که اگر با آمریکا سازش کنیم مشکلات کشورمان حل می‌شود. این یکی از آن اشتباهات عجیب و بسیار خطرناک است». «می‌گویند» «اگر با آمریکا سازش کنیم، مشکلات کشور حل می‌شود. سازش با آمریکا به‌هیچ‌وجه مشکلات کشور را حل نمی‌کند. سازش با آمریکا علاوه بر مشکل اقتصادی، مشکل سیاسی و مشکل امنیتی، با مشکل اخلاقی و بلکه بدتر نیز همراه است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۰۸/۱۳). «به همین دلیل است که توفیق الهی را باید در برابر فشار تبلیغاتی دشمنان در نظر گرفت. چون این یک وظیفه است، اگر این کار را نکنیم، بر خداست که وارد ما شود، اگر کوتاهی کنیم، خدای متعال ما را به همین سرنوشت دچار خواهد کرد. همان

جهنمی که ظالم گرفتار آن شد؛ وظیفه ما و جمهوری اسلامی این است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۷/۲۱). بنابراین کلیدواژه آمریکا و توجه به مسئله آمریکا و شناخت جایگاه آن در جهان و منطقه؛ روابط و چگونگی مقابله با سیاست‌های آن، یکی از موضوعات مهم در اندیشه مقام معظم رهبری است.

۶- آمریکا به عنوان یک نیروی مسلط نقض کننده در اندیشه مقام معظم رهبری

گرایشات ضد آمریکایی بعد از انقلاب علاوه بر این که زاینده یک حکومت انقلابی مخالف رژیم قبلی و وابستگی آن به آمریکا بود، ناشی از اقداماتی است که آمریکا در قبال کشور انقلابی ایران داشته است. به همین منظور انتقادات رهبری از استانداردهای دوگانه آمریکا در خصوص حقوق بشر در منطقه غرب آسیا و تأکید ایشان بر تقابل فرهنگی با تمدن غرب و کشورهای غربی مانند آمریکا، حضور شرکت‌های چندملیتی و نفوذ صهیونیسم در آمریکا در قالب ماهیت یک حکومت انقلابی برخاسته از انقلاب اسلامی قابل تبیین است، چرا که به گفته ایشان، آمریکا با اصل نظام اسلامی مشکل اساسی دارد. در این چارچوب، «آمریکا منطقی جز زور ندارد. راهی برای پیشروی خود جز خونریزی ندارد. این امر در نزد ملت‌ها و در چشم ملت خود آمریکا، اعتبار آن را شکسته است». از نظر ایشان «وقتی یک رژیم (آمریکا)، از نظر گفتگویی، از نظر منطقی از چشم مردم خودش بیفتد، دیگر امیدی به بقای آن نیست» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۱۱/۱۴).

از منظر رهبری، آمریکا نقض کننده زندگی، آرامش و امنیت ملت‌ها است و اگر صرفه خود را در حمله نظامی ببیند لحظه‌ای درنگ نمی‌کند، چرا که، آمریکا به دنبال گسترش موضوعات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی مدنظر خود است. بر طبق نظر رهبری، «ایران اسلامی هرگز نمی‌تواند دستاوردهایی که غرب/ مدرنیته در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی کسب کرده است را بپذیرد». به تصریح ایشان: «این باور وجود دارد که باید از همه تجربه‌های علمی بشری بهره برد»، اما در عین حال «تمدن واقعی برای مردم ما» را تمدنی «متعلق به خود ما» می‌داند و تأکید دارد که «راه حل حقیقی، راه حل بومی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۳/۰۳/۲۷). راهکارها و سازوکارهای استکبارستیزی، حمایت از این ملت‌ها و نهضت‌های رهایی‌بخش است. از همین روست که ایشان تأکید می‌نمایند: «آنچه ما با آن مخالفیم، عبارت است از حاکمیت ظلم و طغیان و استکبار؛ قله طغیان

و استکبار و طاغوت، آمریکا است که علیه ارزش‌های انسانی و الهی قرار دارد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۱۱/۲۹). از این منظر، نگرش منفی به آمریکا در اندیشه ایشان امری همیشگی و مستمر بوده و دال‌های اصلی انقلاب اسلامی را شکل داده است.

با توجه به دسته‌بندی روبینشتاین و اسمیت از نگرش ضد آمریکا‌گرایی، چارچوب اصلی اندیشه مقام معظم رهبری در این زمینه با رویکرد انقلابی یا اسلام شیعی قابل تبیین است. ایشان اساساً مقابله با آمریکا را جزئی از مفهوم کلان استکبارستیزی می‌داند، «اگر بخواهیم استکبار را درست ترجمه کنیم، امروزه منطبق بر دولت متجاوز، مستکبر، یاغی و گردنکش آمریکاست» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۱/۰۱). به نظر ایشان، «مفهوم استکبار مستلزم مقابله با استکبار از سوی مسلمانان و مؤمنان و نظام و انقلاب اسلامی است. این مبارزه صرفاً محدود به مصلحت، فصلی و تاکتیک خاصی نیست، بلکه همیشه این تقابل وجود دارد و اصل انقلاب این است. در نظام جمهوری اسلامی، مهم این است که همه تلاش کنیم تا اسلام ناب را مطرح کنیم، اسلام را که پشتیبان مستضعفان جهان است، مطرح کنیم، و با ظالم در دنیا مخالفت کنیم. همین جوانی که در اروپا یا آمریکا است از این ویژگی به وجد می‌آید که نشان می‌دهد اسلام از هر نیرو و انگیزه و فکری که علیه ظالمان و به نفع مستضعفان حرکت می‌کند حمایت می‌کند. رفتار آمریکا و قدرت‌های سلطه‌گر مانند رفتار شیطان است، زیرا همواره با تهدید و تطمیع، به‌ویژه با وعده‌هایی که هرگز به آن عمل نمی‌کنند، سعی در ارباب و تسخیر سایر کشورها دارند. آمریکا با تهدید و اغوا، دستگاه محاسباتی انسان را غیرفعال می‌کند و او را دچار خطاهای محاسباتی می‌کند» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۴/۱۶). «اما از آنجایی که نظام اسلام متکی به ایمان‌ها و عواطف مردم در چارچوب آموزه‌های شیعی است، نه تنها در طول هشت سال دفاع مقدس، بلکه در طول سال‌های بعد از آن نیز نشان داد که می‌تواند در مقابل همه قدرت‌های مادی جهان همچون ایالات متحده از خود دفاع نماید. همچنین می‌تواند با عجز طرف مقابل، در عرصه‌های مختلف علمی، اقتصادی و تعاون اجتماعی به پیشرفت برسد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۰۱/۰۶).

در کانون فکری رهبری، آمریکا خواهان تضعیف، تخریب و تحول در نهادهای سیاسی و اقتصادی اسلام‌گرایان است. از این روست که ایشان با نگرشی منفی نسبت به آمریکا، آن را «شر بزرگ» و نظام فرهنگی آن را مبتنی بر سرمایه‌داری می‌نامند. بنابراین، عامل ضدیت با تمدن و ایدئولوژی آمریکایی که در تقابل با تمدن ایران اسلامی قرار دارد؛ و همچنین ضدیت با سیاست‌های

آمریکا و دشمنی‌ها و خصومت‌هایی که علیه ایران اعمال نموده را می‌توان علل اصلی نگرش ضدآمریکایی ایشان دانست. ایشان در یکی از سخنرانی‌های خود می‌فرمایند: «قیام مردم ایران صف‌بندی دو دستگاه محاسباتی، صف‌بندی دو نظام معرفتی، صف‌بندی دو الگوی تحلیلی در مقابل یکدیگر را نشان داد» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۱۰/۱۹). نظام معرفتی لیبرال دموکراسی دروغین پای در گل غربی، در مقابل یک نظام معرفتی توحیدی اسلامی است (محمدی، ۱۳۸۷: ۳۷). «مشکل ما با آمریکا حل‌شدنی نیست، آمریکا مخالف وجود یک حکومت با صبغه دینی اسلامی است» (مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷/۰۴/۳۰). بنابراین می‌توان جنبه‌های نابودی یا اعمال تحول در نهادها و سازمان‌های آمریکایی را در بیانات ایشان مشاهده نمود که یکی از گفتمان‌های حاکم بر دولت و جامعه ایران بوده و در تکوین سیاست خارجی به‌ویژه در مسئله هسته‌ای نقش اساسی داشته است. ضمن این‌که، شالوده‌مقابله با آمریکا به آموزه‌های بنیادین اسلام شیعی بازمی‌گردد که مبانی اعتقادی جمهوری اسلامی ایران و رهبری را شکل می‌دهد. در واقع، مبانی فکری شیعه که بر پایه ظلم‌ستیزی، فرهنگ عاشورایی و امید به مهدویت شکل گرفته، پیام انقلاب را با عدالت‌طلبی و آرمان‌گرایی خاصی همراه کرده که کمترین پیام آن در سیاست اعتراضی نسبت به شرایط موجود نظام بین‌الملل و تلاش برای یافتن وضع مطلوب قابل مشاهده است. به باور ایشان؛ آمریکا در طراحی و حمایت از وقایع مختلف به‌منظور سرنگونی جمهوری اسلامی با کمک عوامل داخلی و برخی متحدان منطقه‌ای نقش پررنگی ایفا نموده است. از این‌رو، نگرش ایشان با مرکز قرار دادن اسلام شیعی در دل جامعه ایرانی، تفسیری کاملاً سیاسی از حکومت مبتنی بر شریعت اسلام است که در نقطه مقابل منفعت‌گرایی آمریکا قرار دارد و با برجسته کردن حاکمیت الهی (ساداتی نژاد و ترکاری، ۱۳۹۳: ۶۴)، مبانی فکری شیعه همچون فرهنگ عاشورایی، امید به مهدویت، ظلم‌ستیزی و عدالت‌طلبی را پیام انقلاب اسلامی قرار داده است. دیدگاه‌های ایشان جدا از رویدادهای تاریخی، ایدئولوژی سیاسی، مقاومت فرهنگی و باورهای مذهبی نیست. چارچوب نظری روینشتاین و اسمیت موضوعات کلیدی مانند ضدامپریالیسم، مقاومت فرهنگی و حاکمیت سیاسی را برجسته می‌کند که با دیدگاه‌های رهبری همسو هستند. مذهب تشیع با تأکید بر ارزش‌های اسلامی و مقاومت در برابر سلطه فرهنگی غرب، مبنای اخلاقی و ایدئولوژیکی برای دیدگاه‌های رهبری فراهم می‌کند. دیدگاه‌های ایشان به تنش‌های دیپلماتیک ادامه‌دار کمک کرده و سیاست‌ها و اتحادهای منطقه‌ای

■ تحلیل اندیشه مقام معظم رهبری در نگرش به مسئله آمریکا (مبتنی بر نظریه روبینشتاین و اسمیت)

را تحت تأثیر قرار داده است. آمریکا به عنوان یک کشور مسلط جهانی در مقام ناقض حقوق کشورهای غرب آسیا و به ویژه ایران و همین طور رویدادهایی مانند جنگ ایران و عراق و تحریم های آمریکا به طور قابل توجهی موضع ضد آمریکایی جمهوری اسلامی ایران را شکل داده است.

جدول ۱. تحلیل اندیشه مقام معظم رهبری در نگرش به مسئله آمریکا (مبتنی بر نظریه روبینشتاین و اسمیت)

نوع آمریکاستیزی	تعریف و ویژگی ها	تطبیق با بیانات مقام معظم رهبری	پیامدهای راهبردی و مدیریتی
مسئله محور	مخالفت بر پایه سیاست های خاص آمریکا علیه منافع ملی کشورها	رهبری بارها به تهدیدات و تحریم های آمریکا علیه ایران و نقض حاکمیت و استقلال ملی اشاره کرده اند.	تقویت راهبردهای مقاومتی اقتصادی (اقتصاد مقاومتی)، کاهش وابستگی به نظام مالی بین المللی، ایجاد ساختارهای قوی امنیت ملی و دیپلماسی فعال
ایدئولوژیک	آمریکا به عنوان نماد شرارت، فساد و انحطاط فرهنگی و اخلاقی	تأکید بر ایدئولوژی مقاومت و نفی سلطه گری آمریکا به عنوان محور سیاست های نظام. آمریکا به عنوان محور شرارت و استکبار جهانی معرفی شده است (اشاره به شیطان بزرگ)	ترویج گفتمان مقاومت فرهنگی، تقویت ارزش های اسلامی - شیعی، سرمایه گذاری در حوزه رسانه و فرهنگ برای مقابله با نفوذ فرهنگی غرب
ابزاری	تحریک احساسات ضد آمریکایی برای مقاصد داخلی یا بین المللی	بر اساس بیانات صریح مقام معظم رهبری ایشان بر واقع گرایی در مقابله با آمریکا و عدم استفاده ابزاری از دشمنی با آن تأکید دارند.	شفاف سازی و مقابله با سوء استفاده های داخلی از گفتمان ضد آمریکایی، ترویج کارآمدی مدیریتی در حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی بدون اتکا به دشمنی خارجی. تقویت نهضت های آزادی بخش، محور مقاومت، گسترش روابط با کشورهای مقاوم در برابر سلطه، سرمایه گذاری بر نوآوری های بومی و فناوری های پیشرفته برای خودکفایی راهبردی
انقلابی	به عنوان پدیده ای مردمی و نیرویی برای براندازی رژیم های طرفدار آمریکا و حاکمیت رهبری جدید	تأکید بر ضرورت مبارزه با استکبار به عنوان یکی از اصول انقلاب اسلامی (مانند شعار مرگ بر آمریکا)	

نتیجه گیری

امروزه با سیاست‌های مداخله جویان آمریکا در مناطق مختلف جهان، ضدآمریکایی بودن به‌عنوان یک پدیده چندوجهی مدنظر افراد با گرایش‌های سیاسی و مذهبی مختلف قرار گرفته است، اما در اندیشه مقام معظم رهبری فراتر از یک واکنش ساده، نشان‌دهنده اهمیت حکومت انقلابی با ماهیت متضاد با ماهیت آمریکایی و کنش سیاسی آمریکا در جهت نفوذ سیاسی و مداخله‌گری قابل مشاهده است. حاکم شدن نگرش منفی و بدبینانه در اندیشه مقام معظم رهبری ناشی از نگاه هستی‌شناسانه ایشان علیه ایالات متحده است. این نوع نگاه ایشان، ناشی از اقدامات و رفتارهای مداخله‌جویانه آمریکا علیه ملت‌ها و دولت‌های مختلف به‌ویژه علیه جهان اسلام است. در چهارچوب آمریکاستیزی مسئله‌محور، نوع نگاه مقام معظم رهبری متأثر از تهدیدات و تحریم‌های آمریکا و نقض حاکمیت و استقلال ملی ایران است. در چهارچوب آمریکاستیزی ایدئولوژیک، نوع نگاه مقام معظم رهبری متأثر از سیاست‌های آمریکا به‌عنوان محور شرارت و استکبار جهانی است. در چهارچوب آمریکاستیزی ابزاری، نوع نگاه مقام معظم رهبری مبتنی بر واقع‌گرایی ایشان در مقابله با آمریکا و عدم استفاده ابزاری از دشمنی با آن است. در چهارچوب آمریکاستیزی انقلابی، نوع نگاه مقام معظم رهبری مبتنی بر مبارزه با استکبار به‌عنوان یکی از اصول انقلاب اسلامی است. یافته‌های این پژوهش حاکی است که شالوده آمریکاستیزی در اندیشه مقام معظم رهبری بیش از هر چیز به آموزه‌های بنیادین اسلام شیعی و گونه‌های انقلابی و اقدامات علیه ایران بازمی‌گردد. از زمان انقلاب اسلامی، ایشان رویکرد مقابله با آمریکا را پذیرفته و به بخشی از هویت جمهوری اسلامی تبدیل کرده‌اند. رهبری همواره در بیانات خود بر جنبه استکبارستیزانه آمریکا و ایستار مقاومت و تأکید بر حاکمیت و استقلال سیاسی تأکید کرده و اظهار داشته‌اند که آمریکا تنها با دولت جمهوری اسلامی مشکل ندارد، بلکه با روحیه ضدآمریکایی مردم مشکل دارد. منفعت‌طلبی، به دست آوردن سلطه جهانی، عقب‌نگه داشتن مستضعفان از رشد واقعی، غارت ذخایر اقتصادی و فرهنگی مستضعفان از اهداف و ویژگی‌های آمریکا است که نوع نگاه مقام معظم رهبری را صورت‌بندی می‌کند. بنابراین ضدآمریکایی بودن در اندیشه مقام معظم رهبری از ماهیت انقلابی نظام اسلامی که استکبارستیز و عدالت‌خواه است برمی‌خیزد بر دفاع از حاکمیت و منافع ملی و مسئله محوری آمریکا تمرکز دارد.

از این رو، امروزه مصداق تام و تمام امپریالیسم، دولت ایالات متحده است که وجه هویتی تقابل با آمریکا را صورت بندی می نماید. در واقع، ماهیت انقلابی حکومت ایران و سیاست‌ها و رفتار مداخله جویانه آمریکا که برگرفته از چارچوب نظری روینشتاین و اسمیت است؛ منتج به مفاهیم کلیدی ضد امپریالیسم، مقاومت فرهنگی و حاکمیت سیاسی در اندیشه ایشان شده است. این دستاوردها می تواند مورد استفاده سایر محققان و راهگشایی برای اتخاذ سیاست خارجی باشد. محققان می توانند از داده‌های این پژوهش برای کاربردی تر نمودن پژوهش‌های خود و استفاده از نگاه مقام رهبری جهت تدوین سیاست‌ها استفاده نمایند.

فهرست منابع

- ازغندی، علیرضا. (۱۳۹۴). سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (چارچوب‌ها و جهت‌گیری‌ها)، چاپ سوم، تهران، نشر قومس.
- اسناد لانه جاسوسی آمریکا. (۱۳۹۰). (دوره یازده‌جلدی) کتاب نهم، چاپ نهم، تهران، انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی.
- ترابی، قاسم؛ رضایی، علیرضا. (۱۳۹۰). فرهنگ راهبردی جمهوری اسلامی ایران: زمینه‌های ایجابی، شاخص‌های اساسی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۴(۵۴)، ۱۶۲-۱۳۵.
- حاجی ناصری، سعید؛ انوریان اصل، حامد. (۱۴۰۰). مبارزه با آمریکاگرایی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱۰(۳)، ۱۶۹-۱۴۷.
- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. (۱۳۹۴). سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. چاپ ششم، تهران؛ انتشارات سمت.
- ساداتی نژاد، سیدمهدی؛ ترکارانی، افشین. (۱۳۹۳). مناقشه انقلاب اسلامی و آمریکا در مباحث حقوق بشر بر اساس رهیافت رئالیسم و سازه‌نگاری. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۳(۴)، ۶۹-۵۱.
- سپهری، بدالله. (۱۴۰۲). افول قدرت آمریکا در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای. پژوهش‌های انقلاب اسلامی، ۱۲(۳)، ۷۱-۵۵.
- سیدمحسنی، سیدمهدی. (۱۴۰۱). نظریه افول آمریکا از نگاه آیت‌الله خامنه‌ای. مطالعات راهبردی آمریکا، ۲(۶): ۴۱-۲۵.
- عابدی گناباد، رضا؛ دانشور محمدزادگان، فاطمه؛ میری کلاه‌کج، فاطمه. (۱۴۰۰). چیستی آمریکا‌ستیزی، چرایی و چگونگی آن در جمهوری اسلامی ایران. مطالعات راهبردی آمریکا، ۱(۳)، ۱۱۳-۸۵.
- عباس‌زاده، معصومه. (۱۳۹۷). بررسی آیات استکبارستیزی در سخنان امام خمینی (ره) و رهبری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم، دانشکده علوم و فنون قرائت تهران.
- عبداللہی نژاد، سیدشمس‌الدین؛ متقی، ابراهیم. (۱۳۹۸). واکاوی اندیشه مقاومت جمهوری اسلامی ایران در برابر ایالات متحده آمریکا. رهیافت انقلاب اسلامی، ۱۳(۴۶)، ۲۲-۳.
- فتح، زیگرید. (۱۳۹۸). آمریکا‌ستیزی در جهان اسلام. ترجمه حسن سعیدکلاهی و احمد تقی‌زاده، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- فرهنگ زاد، علیرضا؛ خجسته، حسن؛ نصراللهی، اکبر؛ بنی‌هاشمی، سیدمحسن؛ و مقدم فر، حمیدرضا. (۱۴۰۳). تحلیل تمانیک منطق مقاومت و ایستادگی در اندیشه مقام معظم رهبری. مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه، ۷(۲۳): ۱۸۰-۱۵۵.

■ تحلیل اندیشه مقام معظم رهبری در نگرش به مسئله آمریکا (مبتنی بر نظریه روبینشتاین و اسمیت)

قربانی، مصطفی؛ پروانه، محمود. (۱۳۹۵). گفتمان ماندگاری انقلاب در آرای مقام معظم رهبری. دوفصلنامه اندیشنامه ولایت، ۲(۳)، ۹۹-۱۱۲.

قنبرلو، عبدالله. (۱۳۸۷). اسرائیل و استمرار تنش‌ها میان ایران و آمریکا. مطالعات راهبردی، ۱۱(۳۹)، ۱۶۳-۱۳۵.

قنبرلو، عبدالله. (۱۳۹۶). ریشه‌های بازتولید مخاصمه ایران و آمریکا پس از توافق هسته‌ای. جستارهای سیاسی معاصر، ۸(۲۴)، ۷۲-۴۹.

کوهن، رابرت؛ کاتزنشتاین، پیترو. (۱۳۹۵). ضدیت با آمریکاگرایی در سیاست جهان. مترجم حسن سعیدکلاهی، تهران، انتشارات سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

کیوان‌حسینی، سیداصغر؛ جمعه‌زاده، راحله. (۱۳۹۰). آمریکاستیزی در جهان اسلام، شالوده نظری و روند تحول. مجله راهبرد دفاعی، ۹(۳۲)، ۱۷۳-۲۰۲.

گریفتس، مارتین. (۱۳۹۴). هشت مقاله درباره آمریکاستیزی. ترجمه محمدشمس‌الدین عبداللهی، تهران، انتشارات علم.

محمد میرزائی، حسن؛ پیرانی، شهره؛ و نادری، مهدی. (۱۴۰۱). تبیین افول آمریکا از منظر امام خامنه‌ای. آفاق امنیت، ۱۵(۵۶)، ۴۳-۱۱.

محمدی، منوچهر. (۱۳۸۷). آمریکا در نگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای. چاپ چهارم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

محمدی، منوچهر. (۱۳۹۴). مدیریت بحران در جمهوری اسلامی ایران: بحران‌های سیاسی و اجتماعی. قم: دفتر نشر معارف.

منشی زادگان، آرش؛ داودی، علی‌اصغر؛ گازرانی، سعید. (۱۴۰۱). تحلیل گفتمانی استکبارستیزی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای از منظر پسا ساختارگرایی. مطالعات راهبردی بسیج، ۲۵(۹۴)، ۱۸۱-۱۵۳.

میلانی، محسن. (۱۳۸۵). شکل‌گیری انقلاب اسلامی از سلطنت پهلوی تا جمهوری اسلامی. چاپ چهارم، تهران، انتشارات گام نو.

نوربخش، محمدحسین. (۱۳۹۸). آمریکاستیزی در ایران انقلابی: زمینه‌ها و علت‌ها و تأثیر آن بر سیر تحولات انقلاب اسلامی ۱۳۶۰-۱۳۵۷. دانشگاه شهید بهشتی، رشته علوم سیاسی گرایش علوم سیاسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

نوری، علیرضا. (۱۳۸۷). تحولات مفهوم آمریکاستیزی در سیاست خارجی روسیه با تأکید بر سیاست خارجی پوتین. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۱۱(۴۲)، ۸۷۶-۸۵۳.

آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۶۸). بیانات در دیدار روحانیون، مسئولان و گروهی از اقشار مختلف مردم. قابل دسترسی در:

<http://nahadrey.ir/index.jsp?fkeyid=&siteid=36&pageid=73029&p=1&showitem=164>

آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۷۰). بیانات در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان. قابل دسترسی در:

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2508>

- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۷۴). بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان. قبل دسترسی در: <http://nahadrey.ir/index.jsp?pageid=73029&p=1&showitem=586>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۵). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان و دانش‌آموزان. قبل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2817>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۷۸). بیانات در دیدار «رابرت موگابه» رئیس‌جمهور زیمبابوه. قابل دسترسی در: <https://www.leader.ir/fa/content/1750/leader.ir>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۸۳). بیانات در پانزدهمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره). قابل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3233>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۲). بیانات در دیدار پنجاههزار فرمانده بسیج سراسر کشور. قابل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=24547>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۵). دیدار مقام‌معلم‌رهبری با دانش آموزان و دانشجویان. قابل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=34815>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۷). بیانات در دیدار وزیر و مسئولان وزارت امور خارجه. قابل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=40156>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۷). بیانات در دیدار مردم قم. قابل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/news-content?id=40156>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۸). بیانات در جمع مردم مشهد و زائران امام رضا علیه‌السلام. قابل دسترسی در: <https://www.mizanonline.com/fa/news/504723>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۸). بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین (ع). قابل دسترسی در: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=43767>
- بیانات آیت‌الله خامنه‌ای. (۱۳۸۹). در دیدار اعضای بسیجی هیأت علمی دانشگاه‌ها. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=9640>
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۲). در دیدار پنجاههزار فرمانده بسیج سراسر کشور در مصالای امام خمینی. www.leader.ir/id=11295.1392/08/29
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۷). در دیدار هزاران نفر از قشرهای مردم از استان‌های مختلف. isna.ir/xdrwmH
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۷). در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه امام حسین (ع).
- آیت‌الله خامنه‌ای، سیدعلی. (۱۳۹۲). پیام نوروزی آیت‌الله خامنه‌ای به مناسبت آغاز سال ۱۳۹۲. <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=22212>
- Asadzade, P. (2019). Faith or Ideology? Religiosity, Political Islam, and Anti-Americanism in Iran. *Journal of Global Security Studies*, 19 (5): 1–15.
- Blaydes, L., Drew A, L. (2012). Elite Competition, Religiosity, and Anti-Americanism in the Islamic World. *American Political Science Review*, 106 (2): 225–43.
- Delavande, A., Zafar, B. (2018). Information and anti-American attitudes. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 149 (18): 1-31.

- Fabbrini, S. (2014). Anti-Americanism and US Foreign Policy: Which Correlation. Published in *International Politics*, 47 (6): 557-573.
- Helms, L. (2021). Introduction: The nature of political opposition in contemporary electoral democracies and autocracies. *Eur Polit Sci*, 20 (1): 569–579.
- Herbst, P. (2003). *Talking terrorism: a dictionary of the loaded language of political violence*. Greenwood Publishing Group.
- James, B. (1988). *The Eagle and the Lion: The Tragedy of American-Iranian Relations*. New Haven: Yale University Press.
- Johnson, B. (2009). What has Ayatollah Khamenei of Iran got against little old Britain. *The Daily Telegraph*, London.
- Joseph, S.M. (2011). *Revolutionary iran and the united states. low intensify conflict in the Persian gulf*.
- Keohane, R., & Katzenstein, P. (2007). *The political consequences of anti-americanism, Anti-americanisms in world politics*. Cornell university press, Ithaca.
- Krueger, A. (2009). *Attitudes and action: public opinion and the occurrence of international terrorism*. Princeton University, Department of Economics, Center for Economic Policy.
- Lynch, M. (2007). *Anti-Americanism in the Arab World*. In *Anti-Americanisms in World Politics*, edited by Peter Katzenstein and Robert Keohane, London: Cornell University Press.
- Markovits, A.S. (2011). *European Anti-Americanism (and Anti-Semitism): Ever Present Though Always Denied*. Center for European Studies Working Paper Series, 1 (4): 1-27.
- O'connor, B. (2007). *Introduction: Causes and Sources of Anti- Americanism*. In O'connor, Brendon, *Anti-Americanism; History, Causes and Themes*, Oxford, Green Wood World Publishing.
- Rangel, C. (1976). *The Latin Americans: Their Love-Hate Relationship with the United States*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Roger, P. (2005). *The American Enemy: The History of French Anti-Americanism*. University of Chicago Press.
- Rubinstein, A.Z., Smith, D.E. (1985 a). *AntiAmericanism in the Third World*. New York: Praeger.
- Rubinstein, A.Z., Smith, D.E. (1985 b). *Anti-Americanism in the Third World: Implications for U.S. Foreign Policy (Foreign Policy Research Institute Foreign Policy Issues Ser)*. English, the University of Michigan.
- Rubinstein, A.Z., Smith, D.E. (1988). *AntiAmericanism in the Third World*. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 497 (1): 35–45.
- Stanley, W. (2006). *The Strategic Culture of the Islamic Republic of Iran*. at: www.fas.org/irp/agency/dod/dtra/iran.pdf.
